

Gh'è amò l'Jnsübria?

Adess a Milan e in tüta l'Jnsübria la gent la parla pü l'insübrich. Jn di agn sessanta a Milan se parlava in milanese, gh'era i butegh di pulentat in de che la gent la nava a crumpà la pulenta bel e prunta de maià colda, a cà se cüsinava i risot, per cunscià (it: condire) e cüsinà se duvrava el büter e el vutanta per cent di personn el maiava la micheta.

Adess a Milan e in tüta l'Jnsübria la gent la parlà pü l'insübrich, l'è pien de pizzerie e la pulenta la par che l'è dumà un maià de la muntagna e de l'inverna, i disen che el risot el strengg e mangen tücc la «pastasciutta», i disen che el büter l'è cumpagn d'un velen e che inscambi l'oli d'oliva (tipich prudot mediterani) el fa ben. Tücc i popui miteleuropei han semper cüsinà e cüsinen amò in del 2004 cunt el büter, nüm insüber sem i ünich miteleuropei che de quand ch'hin vegnüü muderni han tacaa a cüsinà cun l'oli d'oliva.

È la micheta indue l'è finida? Segund un indagin del 2003, dumà el des per cent di milanese el maià amò la micheta, adess se maia el pugliese, l'arabo, la baguette.

Pruí a nà in d'un prestinee in di Fiander: i personn crumpen amò tücc quii pan gross e negher de taià giò a fet quader che paren di quadrei de guma (it: mattoni di gomma). Perché ghe pias? J han semper maiaa e quel l'è el so güst de lur.

Dessuramaross (it:inoltre), innanz che la vegniss föra la moka de la Bialetti la gent di nost part la pruntava el cafè in de la calderina, un pignatin (it: pentolino) strencc e lungh che fava vegni föra un cafè lungh, de bef in di tazze grand (quel che nüm adess ciamum americano). El cafè espress el faven in Bass Italia, defat un quei agn innanz de la famosa moka, hem cumenciaa a cugnuss la cafetera che ghe disevum napoletana, che duvraven i meridiunai.

Tücc i Paes miteleuropei gh'han i machinet del bar che fan el cafè lungh come lur l'han semper faa quand che gh'era no i machinet.

Nüm insüber hem semper beüü el cafè lungh, ma de quand che sem vegnüü muderni ne pias a bef (it: ci piace bere) el cafè espress.

L'Jnsübria l'è semper stada la "tera di aquf" (it: delle acque). A partì de l'Età de Mezz (it: Medioevo), in de la nosta tera han scumenciaa fa sü i navili che vegniven duvràa per dàgh aqua ai camp e come mezz de trasport.

Cun l'industrializaziun di agn sessanta han impienii l'Jnsübria de stradun e d'utostrad e i nost vecc "strad de aqua" hin vegnüü di runsget (it: roggette) marsc e spüzzulent.

Jn di Fiander e in Ulanda al di d'incö i canai traversen tüt e Paes e hin staa sgrandii ben, de fàgh passà i grand batei che gh'è adess.

O l'è vöna o l'è l'oltra: o nüm insüber sem staa püssee scroch de tücc i olter europei, o hem canaa (it: sbagliato) a interpretà la mudernità.

Nüm de la Vus de l'Jnsübria pensum che vess muderni el vör di nà isvelt in del fütür, ma in sü la strada marcada giò de quii ch'hin vegnüü inanz de nüm e dunca per scumencià dovrum la nosta lengua per parlà e per scrif de atüalità.

El spirit insübrich el s'è perdüü e nüm farem tüsscoss per regurdàgh a tücc i insüber che lur avarissen pudüü vess muderni senza trà in del cess tüt el so passaa.

Paul Antugnel